

24.01.2024

Група № 22

Урок № 17

Тема уроку: «Контрольна робота № 2 Морфологічна норма»

Мета уроку: перевірити знання здобувачів освіти морфологічної норми сучасної української літературної мови; розвивати пам'ять, увагу, логічне мислення, самостійність, уміння розпізнавати вивчені мовні явища, формувати уміння вчитися, виконувати тестові завдання, працювати самостійно, виховувати повагу до мови.

Матеріали до уроку:

Шановні учні, повторіть усі теми вивчені раніше та виконайте контрольну роботу № 2 «**Морфологічна норма**»!

I варіант

Початковий рівень

1. Позначте рядок, у якому всі іменники-власні назви слід писати з великої літери і в лапках.

А сестра Єва, пес Йогурт, місто Чернівці;

Б вірш Заповіт, книга Кобзар, журнал Соняшник;

В цукерки Ромашка, вулиця Каштанова, казка Ох;

Г кінотеатр Мрія, байка Вовк і Кіт, пісня Цвіте терен.

2. Позначте рядок, у якому подано усі іменники спільного роду.

А білоручка, дармоїд, гуляка, нездара;

Б сірома, непосида, вереда, плакса;

В староста, листоноша, нероба, неук.

Г базіка, маля, бідолаха, нечупара.

3. Знайти рядок з іменниками спільного роду.

А Сирота, сіромаха, бідолаха, нікчема, недотепа;

Б круча, груша, неволя, земля, душа;

В вершина, весна, школа, ластівка, ялинка;

Г базіка, маля, бідолаха, нечупара.

4. У якому рядку всі іменники чоловічого роду?

А Суддя, надія, земля, Ілля, гілля;

Б лоша, теля, зілля, дівча, круча;

В дріб, край, кінь, біль, Сибір;

Г шампунь, поні, боржомі, купе.

5. Позначте рядок, у якому всі іменники належать до І відміни:

А матуся, матір, сестра, сусідка;

Б Галина, Марія, Либідь, Лідія;

В душа, доня, дитя, дорога;

Г квітка, пташка, земля, пороша.

6. Позначте рядок, у якому всі іменники у формі орудного відмінка однини мають закінчення *-єю, (-єю)*.

А межа, надія, перемога, робітниця;

Б тиша, площа, непосида, суддя;

В вельможа, лівша, дружина, левиця;

Г п'ятниця, сестриця, сім'я, теща.

Середній рівень

7. Позначте рядок, у якому всі іменники у формі кличного відмінка мають закінчення *-е*.

А Петро, воля, Ілля, Катря;

Б брат, Дніпро, батько, вулиця;

В площа, осінь, рід, кінь;

Г Київ, вчитель, місяць, ведмідь.

8. Позначте рядок, у якому всі іменники у формі родового відмінка однини мають закінчення *-а (-я)*.

А Ясень, студент, млин, танець;

Б пароплав, майданчик, цукор, чай;

В Київ, іменник, вовк, долар;

Г Луцьк, Кривий Ріг, Конотоп, Зелений Клин.

9. Позначте рядок, у якому іменник зоря не є членом речення:

А Нічка розсипала зорі злотистії;

Б Зоре моя вечірняя, зійди над горою;

В Вечірня плакала зоря;

Г Сиплють ночі у тумани зорі сургучеві.

10. Закінчення -а у формі родового відмінка однини мають іменники.

А вальс, теніс, футбол;

Б ліс, пісок, ситець, інститут;

В Київ, Львів, Миколаїв, Дніпро;

Г рок-н-рол, бокс, сік, принтер.

11. Апостроф у формі орудного відмінка ставиться у таких іменниках.

А повість, радість, ненависть, гордість;

Б любов, кров, мати, верф;

В піч, міць, ніч, мідь;

Г січ, нехворощ, тінь, сіль.

Достатній рівень

Завдання 12-14 на встановлення відповідності. До кожного рядка, позначеного буквою, знайдіть відповідник, позначений цифрою.

12. Установіть відповідність між відмінами та іменниками.

1 Перша	А Каченя, курча, тигрня
2 Друга	Б Честь, річ, гордість
3 Третя	В Любов, листя, земля
4 Четверта	Г Тополя, Ілля, плакса
	Д Степ, сонце, подвір'я

13. Установіть відповідність між іменниками, які вживаються тільки в множині, та назвами, що означають ці іменники.

1 Речовини	А Черкаси, Альпи, Суми
2 Відрізки часу, свят, обрядів	Б Вершки, парфуми, дріжджі

3 Назви почуттів, станів	В Канікули, іменини, вечорниці
4 Географічні назви	Г Гордощі, веселощі, прикрощі
	Д Ворота, окуляри, сани

14. Установіть відповідність між іменниками та родами, до яких вони належать.

1 Нероба, сирота, плакса, бідолаха	А Жіночий
2 Боржомі, книга, лілея, повість	Б Чоловічий
3 Біль, край, Борнео, тюль	В Середній
4 Море, колосся, купе, верб'я	Г Спільний
	Д Рід не визначається

Високий рівень

- ▶ Утворіть чоловічі імена по батькові від імен Богдан, Сава, Сергій, Василь.
- ▶ Утворіть жіночі імена по батькові від імен Ігор, Андрій, Яків, Григорій.
- ▶ Зробіть морфологічний розбір виділеного іменника.

Пухкою землею притрушувала біле насіння *квасолі* (О. Донченко)

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту

ledishade@ukr.net .

У темі листа вкажіть ваше прізвище, предмет, номер групи та № уроку.

24.01.2024

Група № 22

Урок № 18

Тема уроку: «Суперечка як вид комунікації. Різновиди суперечки»

Мета уроку: *Мета (формувати компетентності): предметні:* знання суті понять «суперечка», «дискусія», «диспут», різновидів суперечок; усвідомлення життєвої важливості діалогу; *ключові:* уміння вчитися: організація своєї діяльності (мотивує, ставить цілі, планує, прогнозує, контролює, здійснює рефлексію, коригує; *комунікативні:* толерантне ставлення до думок і почуттів оточуючих; *інформаційні:* навички роботи із джерелами інформації; *загальнокультурні:* висока культура поведінки.

Матеріали до уроку:

1. Опрацюйте § 59 у базовому підручнику: *Українська мова (рівень стандарту): підручник для 10 кл. закл. загальн. середн. освіти/ Олександр Авраменко. – К.: Грамота, 2019. – 208 с.*

2. Законспекуйте матеріал до уроку (основне):

У грецькій риторичі мистецтво вести суперечку, полеміку називалось *еристикою*. *Суперечку* можна визначити як процес обміну протилежними думками.

Будь-яка суперечка побудована на зіткненні думок або позицій. Кожна сторона активно відстоює свої погляди й намагається розкритикувати погляди супротивника. Якщо немає такого зіткнення думок, то немає й самого спору. Так, наприклад, лекція, доповідь не є суперечками. Якщо висловлення думки з приводу якогось питання спрямоване на людей, які нейтрально або позитивно (тобто некритично) ставляться до неї, то немає ніяких підстав уважати це суперечкою.

Отже, **суперечка́** — це ситуація мовлення, де наявне активне ставлення до позиції співрозмовника, що виражається в її критичній оцінці. Обов'язковими учасниками суперечки є пропонент, опонент і аудиторія.

Пропонент — це той, хто висуває, обстоює деяку тезу. Без пропонента не може бути ані спору, ані аргументативного процесу, оскільки спірні питання не виникають самі собою, вони повинні бути кимось сформульовані й висунуті для обговорення. Пропонент може висловлювати власну думку або представляти колективну позицію з того чи того питання.

Опонент — другий обов'язковий учасник суперечки. Це той, хто заперечує, піддає сумніву слушність тези, яку висунув пропонент.

Аудиторія — третій колективний учасник суперечки. Це не пасивна маса людей, а колектив, який має свої переконання, свої позиції з приводу питання, що обговорюється. Вона є основним об'єктом аргументативного впливу в спорі.

Суперечка за формою може бути дискусією, полемікою, диспутом або дебатами.

Дискусія (від лат. *discussio* — дослідження, розгляд) — це публічна суперечка, мета якої полягає в з'ясуванні й порівнянні різних поглядів, у знаходженні правильного розв'язання спірного питання, обговорення певної проблеми або групи питань чи одного дуже важливого питання з метою досягнення істини.

Дискусію можна також розглядати як своєрідний спосіб пізнання. Вона дозволяє краще зрозуміти те, що не є достатньо чітким і зрозумілим. Навіть якщо учасники дискусії не приходять до спільного висновку, усе ж таки взаєморозуміння між протилежними сторонами посилюється. Безпосередня мета дискусії — це досягнення згоди між учасниками суперечки стосовно проблеми, що обговорюється.

Дискусія ведеться за певними правилами і за згодою її учасників. Тема дискусії формулюється заздалегідь або до початку дискусії. Учасники її почергово висловлюють свої положення, думки, спростування, у результаті чого дискусія набуває логічного, зв'язного характеру. Мовні засоби дискутування мають бути прийнятними для всіх учасників дискусії, толерантними. Використання непередбачуваних засобів осуджується й може зупинити дискусію без висновків і завершення її. У зв'язку з цим застосування некоректних прийомів, спрямованих на обдурювання співрозмовника, у такій суперечці заборонене. У протилежному випадку дискусія може припинитися, і виникне конфліктна ситуація.

Полеміка (від грецьк. *polemikos* — ворожий, войовничий) — це суперечка, у якій є конфронтація, протистояння, протиборство сторін, ідей і думок. У зв'язку з цим її можна визначити як боротьбу принципово протилежних думок з якогось питання, як публічну суперечку з метою

захисту, відстоювання свого погляду і спростування протилежного. Із цього визначення випливає суттєва різниця між полемікою, з одного боку, та дискусією, з другого. Якщо учасники дискусії або диспуту, відстоюючи протилежні думки, намагаються дійти згоди, якоїсь єдиної думки, знайти спільне рішення, установити істину, то мета полеміки зовсім інша. Тут потрібно отримати перемогу над супротивником, відстояти й захистити свою власну позицію. Прийоми, які застосовуються в полеміці, повинні бути коректними, однак на практиці в подібного типу суперечках часто застосовуються також некоректні прийоми.

Диспут (від лат. *disputo* — досліджую, сперечаюсь) та дебати (від франц. *Debate* — сперечатися) як види суперечки в літературі часто розглядаються як схожі поняття.

Характерні ознаки диспуту такі:

- Диспут — це завжди публічна суперечка. Предметом диспуту як публічного спору виступає наукове або суспільно важливе питання.
- Організаційні форми диспуту можуть бути різноманітними: обговорення дисертації, публічний захист тез тощо.
- На відміну від дискусії диспут не тільки з'ясовує підстави, а й виявляє позиції сперечальників. Нерідко останнє в диспуті стає головним.

Диспут представляє собою заздалегідь підготовлену й проведену в певний час на обрану тему (наукову, політичну, літературну тощо) публічну суперечку між попередньо визначеними опонентами. Тема обирається така, яка містить у собі складну проблему, різні тлумачення або різновекторні шляхи її розв'язання. Саме тому не менше двох промовців повинні опонувати один одному, щоб усебічно висвітлити проблему і знайти шляхи її вирішення.

Дебати — це суперечки, які виникають під час обговорення доповідей, виступів на зборах, засіданнях, конференціях тощо. Мета дебатів — визначення ставлення учасників обговорення до спільних для всіх тез виступу, представлення своїх ідей, поглядів, концепцій, програм, свого бачення розв'язання важливих державних, громадських проблем на протиположній стороні (учаснику) дебатів.

Робота з риторичним словником

Суперечка — драматична ситуація напруження в спілкуванні, породжена розбіжностями поглядів або інтересів співбесідників, мовне змагання, яке може призвести до конфлікту. Види суперечки: заради істини, заради перемоги над співбесідником, заради слухачів, заради власне суперечки.

Полеміка — гостре зіткнення позицій у спілкуванні, що виливається в мовну суперечку. Існують норми ведення полеміки, що убезпечують від грубості та образи людської гідності.

Дебати — обговорення, полеміка, які виникають після виступу.

Дискусія — публічне й часто конфліктне обговорення якоїсь проблеми.

Диспут — організована форма дискусії, інколи — із заздалегідь визначеними ролями.

Робота з текстом

► Прочитайте текст. Визначте його тему й основну думку. Про який урок говорить Дейл Карнегі?

ЯК ЗАВОЮВАТИ ДРУЗІВ І ВПЛИВАТИ НА ЛЮДЕЙ

Невдовзі після закінчення війни (йдеться про першу світову війну) одного вечора в Лондоні я отримав урок, якому немає ціни.

Мою увагу тоді, як журналіста, сильно приваблювала особистість сера Росса Сміта. Під час війни сер Росс, австралійський льотчик-асс, воював у Палестині, а незабаром, після проголошення миру, він здивував увесь світ, облетівши половину земної кулі за тридцять днів. На такий подвиг тоді ніхто навіть не замахувався. Цей політ викликав тоді колосальну сенсацію. Уряд Австралії нагородив його п'ятдесятьма тисячами доларів, король Англії подарував йому лицарське звання, і деякий час про нього говорили більше, ніж про кого-небудь іншого під англійським державним прапором.

У той вечір я був запрошений на банкет, влаштований на честь сера Росса. Під час обіду пан, що сидів поруч зі мною, розповів кумедну історію, суть якої ґрунтувалася на цитаті: «Існує божество, яке надає форму нашим намірам, обтісуючи їх згідно з нашими бажаннями». Оповідач згадав, що цитату взято з Біблії. Він помилявся. Я знав це. Я знав це абсолютно твердо. У цьому не могло бути ніякого сумніву. І ось, щоб дати відчутти свою значущість і продемонструвати свою перевагу, я взяв на себе роль непрошеного й

небажаного цензора та виправив його. Він став наполягати. Що? Шекспір? Цього не може бути! Абсурд! Це цитата з Біблії. І він переконаний у цьому.

Оповідач сидів праворуч від мене, а зліва сидів мій старий друг. У свій час він присвятив декілька років вивченню Шекспіра. Ми запропонували йому розв'язати нашу суперечку. Містер Гемонд вислухав нас, потім наступив мені під столом на ногу і сказав: «Дейл, ти помиляєшся. Джентльмен має цілковиту рацію. Це — з Біблії».

Коли ми поверталися з ним додому в той вечір, я запитав його: «Френк, ти ж знаєш, що ця цитата із Шекспіра». «Зрозуміло,— відповів він,— «Гамлет», акт 5-й, сцена 2-га. Але ми були з тобою в гостях з урочистого приводу, мій дорогий Дейл. Навіщо доводити чоловіку, що він помиляється? Чи ти здобудеш його прихильність таким чином? Чому не дати йому можливість урятувати свою репутацію? Адже він не питав твоєї думки. Він не хотів знати її. Навіщо ж з ним сперечатися? Послухай моєї поради — завжди уникай гострих кутів».

Людини, яка сказала ці слова, тепер уже немає в живих, але урок, наданий мені, продовжує приносити плоди.

Цей урок був мені вкрай необхідний, тому що я був завзятим сперечальником. У юності я сперечався зі своїм братом буквально про все, що тільки існує під Чумацьким шляхом. Коли я вступив до коледжу, то став вивчати логіку й способи аргументації та брати участь у змаганнях, хто кого перемаже в дискусіях. Кажуть, що люди, які народилися в Міссурі, словам не вірять. Так от, я й народився там, і мені потрібні були очевидні докази, щоб перевірити будь-що. Пізніше в Нью-Йорку я вивчив теорію полеміки, і одного разу, повинен зізнатися, мав намір навіть написати книгу з цього питання.

З того часу я став добрим слухачем і сам брав участь у тисячах суперечок і мав можливість оцінити їхні результати. На цій підставі дійшов висновку, що існує тільки один спосіб у нашому світі домогтися найкращого результату в суперечці — це уникнути її.

Тому правило ПЕРШЕ говорить:

«ЄДИНИЙ СПОСІБ ДОСЯГТИ КРАЩОГО РЕЗУЛЬТАТУ В СУПЕРЕЧЦІ — це ухилитися від суперечки» (*Дейл Карнегі*).

Проблемно-пошукове завдання

► **Знайдіть серед тверджень такі, де є привід для суперечки.**

- Мовний режим в коледжі.
- Куріння шкодить здоров'ю.
- Телебачення та Інтернет скоро повністю замінять книги та газети.
- Взимку випадає сніг.
- Дівчата завжди краще навчаються за хлопців.
- Комп'ютерні ігри сприяють покращенню навчання та інтелектуальному розвитку.

► Поясніть, чому в них відсутній предмет суперечки. Обґрунтуйте свою думку, використовуючи словосполучення «я вважаю», «на мою думку», «мені здається», «на мій погляд», «я переконаний».

► **Творче завдання.** Уявіть, що вам запропонували бути ведучими телепередачі «Говорить Україна», де ваші ровесники, запрошені в телестудію, обговорюють складні, суперечливі питання: про здоров'я, відповідальність, екологію. На наступний урок придумайте свою тему для дискусії і запитання до неї.

► **Пошукове завдання.** Знайдіть у творі художньої літератури приклад суперечки.

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту

ledishade@ukr.net .

У темі листа вкажіть ваше прізвище, предмет, номер групи та № уроку.